

— Дивіться ж, діти,— казала стара зайчиха,— будьте обережні, для нас настають небезпечні часи.

Зайчата сиділи тихо і навіть вухами не ворушили, тільки сірому зайчикові з чорною плямочкою на носі вже набридло слухати розумні промови старої зайчихи.

А ця зайчиха вславилася своїм розумом на весь зелений світ. Про неї знали не тільки в цьому лісі, а й у сосновому бору поряд і навіть у лісі по той бік річки. Отака була розумна зайчиха! Вона знала, де що росте, як від кого ховатися і коли треба линяти.

Та чорноморденький зайчик був взагалі неслухняний і легковажний. Йому зовсім не цікаво було слухати, а хотілося швидше побігати. Він і без неї знав, скільки ворогів у бідного заячого народу: й лисиці, і вовки, і мисливські собаки.

— Єдиний наш порятунок,— повчала зайчиха,— це наші ноги. Хіба ми з нашими слабкими силами можемо битися з вовком або собакою? Отже, діти, наші задні ноги — це наш порятунок і наша гордість! Сором і ганьба тому зайцеві, що не може втекти від ворога.

— А як я не почую ворога? — спитало якесь маленьке зайчатко.

— А навіщо ж у тебе такі довгі вуха? — строго перепитала зайчиха. Зайча засоромилось і замовкло.

— Ще у нас є порятунок від ворога,— продовжувала розумна зайчиха, — це наш одяг. Взимку ми станемо білими і нас не можна буде побачити на снігу.

— І я стану білим? — не втерпів чорноморденький зайчик.

— Ні, коли ти не слухатимешся, ти таким і залишишся на всю зиму, і тебе першого уб'ють мисливці.

Але зайчик, звичайно, не повірив. Чого б це, справді, всі стали білими, а він залишився сірим з чорною плямочкою, так, ніби вовчу ягоду хтось на носі роздавив?

Від радості, що він стане білим, зайчик аж застрибав. Зайчиха опустила одне вухо і сказала:

— Ну, на сьогодні досить. Завтра я вчитиму вас далі, а тепер можете побігати.

У лісі наставала осінь. Зайчикові вона зовсім не подобалася.

Що хорошого, коли з дерев падає листя і шарудить не тільки від кроків якогось звіра, а навіть від легесенького руху повітря, коли пташка пролетить! А як вітер дужчає, то й шарудіння дужчає. Тоді здається зайчикові — женеться за ним не один, а аж десять голодних вовків. І ще більше хитрих лисиць і стільки сердитих собак, що всіх звірів у лісі переловлять. Так шумить оте противне листя!

— І чого б йому падати і зайців лякати? — думав зайчик.— Висіло собі, ну й висіло б, а то ні — пожовкло, почервоніло і місця собі не знайде. Побіжу на поле, там завжди можна чимсь поласувати!

Але й на полі наступила осінь. Поля стали голі, тільки колюча, сердита стерня стирчала.

— Фу, як противно бігати по ній босому! — розсердився зайчик і подався на городи.

Але й там була осінь. Люди збирали моркву, капусту і кудись звозили.

— Яке нахабство! — не міг заспокоїтися зайчик.— А що ж я їстиму взимку?

Він був ще молодим — цей зайчик. Народився тільки повесні і не знав, що взимку взагалі всім звірам, не тільки зайцям, доведеться важко.

Зайчик побіг додому, під старий дуб, що стояв ще вкритий листям. Стара ялина ще більше зазеленіла.

— От хороші дерева — не скидають свого листя,— сказав він.

Та ялина й дуб тільки всміхнулися.

Ні, не подобалася зайчикові осінь. Усі були заклопотані. Ведмедиха, якої зайчик дуже боявся і поважав, бо вона була найбільша в лісі, приготувала для себе й для родини чудовий барліг. Вистелила мохом, наносила м'якого сухого листу, і всі в лісі знали, що вона скоро засне. Сова ховала в дупло мертвих мишенят. Зайчик, як побачив це, прожогом кинувся далі і завжди обминав це небезпечне дерево.

Може, вона на старості недобачає і ще сплутає його з мишею!

Справді, настала осінь. Це було видно з усього. Пташки не так цвірінчали, жаби в ставку не квакали, і навіть мухи літали злючі-презлючі, ніби не наліталися за літо, і не хотіли засинати.

— Коли вже осінь,— вирішив зайчик,— значить, можна міняти шубу. Хоч принаймні стану красивіший!

Він постукав лапкою до лігва старої зайчихи, скорчив зворушливу мордочку і чемненько спитав:

— Чи можна вже вдягатися в біле?

Зайчиха строго повела вухами і сказала:

— Ще рано, я сама скажу всім, коли треба.

Зайчик знову почав гасати по лісу, по полю, підбирав забуту морквичку або ріпку. А листя падало, і було страшно кожної хвилинки. Треба було весь час прислухатися, і його вуха просто ходором ходили, бо заєць боявся чогось не почути. Коли майже все листя на деревах облетіло, почав і дуб осипатися. Тільки ялина стояла зелена. Її голки не боялися морозу.

"Ну, якщо дуб осипається, значить, я можу вже ставати білим",— подумав зайчик і знову побіг до старої зайчихи. Цього разу він почав скаржитися:

— Он дерева всі осипалися, і дощ щодня, а я й досі сірий!

— Ач, нетерпляче! — сказала зайчиха.— Ще ж нема снігу, навіщо ж тобі ставати білим?

— А щоб красивішим бути!

Але зайчиха була дуже мудра і однаково не дозволила, бо вони ж не для краси міняли одяг. Зайчик надувся і втік.

— Я побіжу на ту гору: вона ж вища, ніж ліс, там швидше випаде сніг, і я там сам побілію.

Він так і зробив.

На горі, як і в лісі, сніг ще не падав, але там було дуже вітряно й холодно.

— Я тут побілію й побіжу додому таким красивим, що мене ніхто не пізнає,— втішав він себе.

Він справді там почав біліти, але так замерз, що не міг і всидіти на відкритому місці. Їсти самі сухі корінці з бур'янів було теж дуже несмачно. Одного ранку він прокинувся і сам себе не впізнав: він був весь білий. Йому хотілося побачити, а як плямочка на носі — побіліла чи ні. Це йому легко було зробити — адже очі у зайчиків косі. От він скосив очі і побачив, що ні — не побіліла. Але він заспокоїв себе.

— Нічого, і так гарно. Чорне на білому. І все-таки я відрізнятимуся від усіх зайців. Треба швидше до своїх, показати їм!

Він побіг через поле до свого лісу. Снігу ще не було, земля була чорна й тверда, дерева стояли голі й ніби змерзлі. І на чорній землі на сухому жовтому листі дуже вирізнявся білий зайчик.

Отже, не дивно, що його зовсім легко помітили мисливські собаки.

— Ату, ату його! — закричали мисливці. Це значило, щоб собаки хапали бідного зайчика. Але зайчик дременув так, що здавалося, ніби то білий м'ячик котиться через поля, рівчаки, кущики. Як він тепер сердився на себе! То б сіреньким він заховався за перший кущик, і ніхто б його не помітив!

Зайчик мчав що було сили в довгих ногах.

От він уже в рідному лісі. От совине дерево. От ведмежий барліг. Швидше! Швидше!

От зелена ялина, старий дуб і лігво старої зайчихи.

Зайчиха спала, але її довгі чуткі вуха завжди були насторожі. Вони вже не сплутають шарудіння листу з кроками звіра!

Раптом у лігво прожогом вскочило щось пухке, біле.

— Бабусю, рятуйте! — пропищав зайчик.

Мудра бабуся одразу збагнула, що сталось. Вона миттю вибігла з лігва, а зайчик заховався в ньому. Сама ж вона не боялася собак. Зайчиха як почала петляти по лісі туди-сюди — і зовсім збила їх з пантелику. Цього разу мисливці нікого не вбили.

А ввечері під дубом зібралося багато зайців. Білий зайчик був дуже красивий, але дуже засоромлений, бо всі сміялися з нього.

Та стара зайчиха сказала, щоб не сміялися, бо хтозна, яке ще нещастя трапиться з ким узимку.

Але все ж таки потріпала зайчика лапкою і промовила:

— Бачиш, до чого доводить неслухняність та легковажність! Тепер ховайся під дубом, аж поки випаде сніг.